
Anotace

Francis Kaplan: *Propos sur Alain*

Collection „Folio essais“. K vydání připravili François Brémondy a Nicolas Cayrol, předmluvu napsal Frédéric Vengeon, závěr Thierry Leterre. Paris, Gallimard 2020. 186 s.

Jak uvádí Frédéric Vengeon v předmluvě k této knize Francise Kaplana (1927–2018), francouzského filosofa, profesora univerzity v Tours, Alain, vlastním jménem Émile Chartier (1868–1951), byl „nesnadným filosofem“, tedy skutečně originálním myslitelem. Dodejme k této charakteristice, že sama povaha Alainovy rozsáhlé tvorby nikterak neusnadňuje možnost dobrat se k jednoznačnému poznání a uchopení *filosofie* tohoto francouzského myslitele, jenž zejména jako *angažovaný*, veřejně vystupující intelektuál sehrával jak v intelektuálním, tak *veřejném* životě Francie své doby zcela mimořádnou úlohu.

Alainův hlas se ozýval často, a to v souvislosti s nejrůznějšími otázkami a problémy – politickými, uměleckými, obecně intelektuálními a dalšími –, jež hýbaly francouzským veřejným míněním od konce devadesátých let 19. století až do druhé světové války a ještě i po ní. A to do té míry, že jeho pověstné *Propos*, v nichž vyjadřoval svoje názory a stanoviska ke všemu, k čemu právě jako *filosof* považoval za správné zaujmout postoj, by mohly snadno zastřít skutečnost, že Alain byl rovněž autorem řady filosofických knih. Nicméně právě Alainovy *Propos*, ona formálně i obsahově přesná, vyhraněná a nesmlouvavě kritická stanoviska, obsažená v krátkých komentářích pro denní tisk – nejprve regionální, později pařížský a posléze celostátní –, byly nepochybně nejznámějším a ovšem i nejvíce komentovaným projevem jeho mínění veřejně se angažujícího intelektuála. Oněch Alainových *Propos* vyšly za jeho života doložitelně stovky, patrně však ještě mnohem více.

Francis Kaplan záměrně a vtípně použil Alainova termínu *Propos* přímo v titulu své knihy. A rovněž jeho zamyšlení nad Alainovou *filosofií* se tváří jako jakési *Propos*, jako poznámka k filosofii, myšlení a osobnosti Alaina, celoživotního středoškolského profesora filosofie, vychovaného francouzskou III. republikou, kterou sice v zásadě obhajoval, ale jejíž vady rovněž naprosto nesmlouvavě kritizoval. Francis Kaplan, sám vysokoškolský profesor a autor několika velmi zajímavých filosofických děl, ukazuje Alaina jako svébytného následovníka Descartova radikálního pochybování jakožto základu vedoucího ke správnému poznání – ovšem s tím

velkým rozdílem, že Alainova skepse nevede k jistotě, nýbrž k přesvědčení, že je naší intelektuální a morální povinností pochybovat i o skutečnostech, jež se nám, poté kdy úspěšně prošly testem pochybnosti, jeví jako jisté.

Jak ale žít s takovým postojem? Právě v hledání odpovědi na tuto otázku, jak se domnívá Kaplan, se Alainův přístup vyjevuje jako nejinspirativnější, protože ukazuje, že naše oprávněná skepse nám nesmí bránit v životě, ale naopak by nás měla podněcovat ke konfrontaci i se skutečnostmi, jež se jeví a prokazují jako nezpochybnitelné. Alain se v Kaplanově knize *Propos sur Alain* jeví jako výsostně zajímavý filosof a veřejně angažovaný intelektuál konce 19. a první půle 20. století, který vystupuje nezávisle a osobitě vedle velkých jmen francouzské filosofie té doby, jež reprezentují Bergson, Brunschvicg a další. Alainova argumentace tváří v tvář problémům politiky, války, náboženství i dalším tématům zůstává navýsost racionální a věcná. Zároveň je jeho přístup otevřený, jako filosof je ochoten zamýšlet se i nad argumenty protivníka a uznávat je. Toto vše činí Alaina aktuálním, nikoli jen do dějin idejí patřícím myslitelem.

Petr Horák

Fakulta filozofická Univerzity Pardubice
petr.horak@upce.cz